

Abbé Prévost: Manon Lescaut — *Alois Jirásek*: Filosofská historie — *Alfred de Musset*: Novely a povídky — *Geikie Archibald*: Geologie — *Ivan Franko*: Boa constrictor — *Jakub Arbes*: Akrobati — *Bret Harle*: Cressy — *Václ. Klim*, *Klicpera*: Zlý jelen — *Bródy Sándor*: Sněženka —

Z knih, jež jsem nadepsal v čelo tohoto referátu, byly některé skutečným dluhem v české literatuře překladové, tak v první řadě *abbé Prévosta d'Exiles*, sto šedesát šest let starý, neschůlněkrát ve Francii i v cizině tištěný román lásky rytíře des Grieux k Manoně Lescautové, kniha, jež mezi své obdivovatele čítá ve Francii nejslavnější jména přes Rousseaua k Sainte-Beuvevovi, Maupassantovi a Dumasoovi mladšímu, kteří píší k moderním vydáním jejím zajímavé předmluvy (Maupassantovu přeložil p. Ant. Váňa a položil před české vydání).

Co je příčinou kouzla, kterým dnes ještě Manon působí? Je jich, myslím, několik. Předně, Prévost žil své dílo jako málokterý druhý spisovatel. Ta dobrodružná náhodnost, ten osudný tón, který leží nad Manonou, je tónem jeho života. Voják, mnich, dobrodruh, cestovatel byl Prévost — a cítíte, co píše, píše elementárně tak, jak žil svůj život. Nekomponoval svá díla — psal, házel je na papír většinou, aby vydělal chleba, házel je nazdařbůh a dobrodružně a bylo mu vcelku lhostejno, uchytí-li se ve světě nebo zahynou. A zahynula až na „Manonu“ a nejsou právě — což je to nejpodivnější — horší literární cenou než Manona! Všecky charakterisuje týž živelný, osudný, přemětný, vášnivě rozlišitelný tok děje a osudná náhodná dobrodružnost a neuniknutelnost tyranským vášním a sklonům člověka — všecky týž obširný, povídací, někdy rozjímavý, jinde pathetický styl — všecky totéž v jádře romaneskní a náhodné zabarvení, které z nich činí něco, co stojí pojmově proti realismu právě jako proti umění. A to jsou hlavně momenty, jež rozhodují u obecnstva. V „Manoně“ je ztělesněno málo umění a mnoho života, a to života nezodpovědného, dobrodružného, hravého a bolestného zároveň, mnoho citů, málo obraznosti, ještě méně rozumu a žádné ideje, a to byl vždy a je posud, jak již pověděl Goethe v úvodě k Faustovi, nápoj, nad nějž obecnstvu není. K tomu přistupuje ještě častá brutálnost děje, silné otřesy a útoky na nervy, a na vyrovnanou toho zase řečnické úvahy a debaty o možnosti nebo nemožnosti řídití svůj osud a život, chvíle filosofického sebrání myslí . . . a to všecko je tak blízké šosáckému lidskému průměru, že se musí líbit vždy a všude.

„Manon“ spojuje dále v sobě rokokovou frivolnost, požívavou smyslnost a lehkou smělost a nezodpovědnost fabulační, všecko postulaty vlastní osmnáctému století, s romantickým fatalismem, citovým pathosem a vášnivou idealistickou odaností (viz věrnost až za moře a do smrti — finale „Manony“), všecko prvky, v nichž je již preformován romantismus první polovice devatenáctého věku a z nichž se později skutečně rozvine. A ne dost na tom. Jsou v ní nadto ještě živly, které ukazují k budoucímu realismu nebo naturalismu a brutalismu po případě — již ten moment, že rekyně je něco nedaleko kurtisáně a rek něco nedaleko podvodníku a falešnému hráči, a pak hlavně a v první řadě ten tón mravní nesvobody a nezod-

povědnosti . . . není to již více než nápořád naturalismu a nezabezpečuje to sympatie také třetího literárního tábora?

Tedy stále týž základ popularity: málo pevné umělecké vůle a rozhodné intence, málo literární a umělecké typičnosti, zato obojetnost, mnohotvárnost, nejistota a klamavost vlastní životu, jeho jevu, zdání a povrchu, hře a osudu, jež nepřehlízíme s vysoko vztyčeného pevného bodu, nýbrž jímž jsme nešeni a v nějž jsme vpleteni a s nímž jsme k nerozdělení a k nevyváznutí splynuli. Tím vyhrává „Manon Lescaut“: nemá vůbec žádné umělecké volné tendence a pevné struktury — každý může do ní vložit mnoho, kolik se mu líbí a odpovídá jeho názorům a zkušenostem — ona podvoluje se snadno výkladům a dohadům právě jako *jev* přírodní, sám o sobě neutrální a proměnný. — — — — —

Zájem spíše literární kuriosity než literární psychologie má překlad „Lazarilla z Tormes“, jímž stvořen *Diegem Hurtadou de Mendoza* genre španělské *povídky pikareskní*, která nastupuje po romantickém románu rytířském a barokně pompějším a preciosním románu pastýřském a ve svém způsobu je také reakcí reality, naturalismu a umění anekdotového a dokumentového, rozmarům a banalitám života bližšího, proti vysoce, až násilně uměleckým a absolutistickým snahám a snům starších genrů aristokratičtějších a hierarchičtějších. Překlad této práce, třeba není kategoricky nutný a pozitivně prospívající naší literatuře, přijde přece vhod těm, kdož chtějí srovnávat trochu snahy, tendence, směry a typy literární historie s dnešní její situací a minulými útvary a projevy objasnit si aspirace dnešní nebo věřejší. Naivní spontánní zájem ustoupí tu, myslím, u většiny čtenářstva této zvědavosti historické a snaze srovnávací.

Zato překlad *Mussetových „Novel a povídek“* bych rád Světové knihovně odpuštěl, alespoň do té chvíle, dokud nemáme zčeštěny jeho báječné *proverby* a *dramatické básně*, díla tak ryzí básnické hodnoty, plná duhových barev a hluboké mihotavé poesie, kde všecko je vůně, sen, myšlenka a hudba, a která charakterisují jeho genia daleko výrazněji než novely a povídky.

Více smyslu má tu *Bret Hartova Cressy*, třeba není z nejlepších a nejzřetelnějších jeho děl, a hlavně rád vidím pečlivý překlad p. Fr. Hlaváčka z maloruského prvního současného básníka a essayisty, smělého, odvážného a zapáleného *Ivana Franka* — povídky jeho „Boa constrictor“. Není to absolutní veliké dílo umělecké, ale každým způsobem svědomitá práce literární a kulturní, pěkný čin duševní odvahy a statečnosti.

Takové práce mají každým způsobem pro nás daleko větší význam než pseudo-moderní, prázdné výtvořky Mađara *Bródyho Sándora*, jímž nás začíná ucpávat přímo p. překladatel Gustav Narcis Mayerhoffet (u Vilímka vydal od něho dva silné svazky románové). Jaký smysl je v tom házet do obecnstva povrchní a všední práce mađarského skribenta, když daleko hlubší, ryzejší, opravdovější a v celé řadě případů i umělečtější *literatura slovenská* jest u nás většinou čtenářstva neznámou pohádkovou říší, ví jen nevyzpytný rozum nakladatelský a redaktorský.

Z původní české prózy přináší tato řada „Světové knihovny“ kromě Klicperovy frašky, o níž na jiném místě v těchto listech referováno, Jiráskovu *Filosofskou historii*, jistě jednu z nejsvěžejších a lokální barvou nejpřftfulnějších prací p. Jirákových, a *Arbesovo* romaneto *Akrobaty*, které, jak se nám dnes po dvaceti letech

života jeví, je daleko spíše traktátem a úvahou o některých otázkách fysiognomiky než uměleckou a básnickou prací; charaktery jsou schematické, povrchem jen dané a v ničem podstatném a důvěrném, v záhadě vlastně lidské sondované, spíše oběti neustálého psycho- a fysiologického hypothesování, než krásné nebo hluboké individuality a typická zosobnění lidského osudu.

Bohdan Kaminský: Zlomky románů

Pokládám tuto knížku veršů p. Kaminského za tříští a fragmenty, rozuměl jsem tak již názvu, že přeje si autor, aby kritik zaujal toto hlediště; nicméně i pak, když jsem své požadavky uměleckosti a poetičnosti sešrouboval na minimum, byl jsem překvapen prázdnotou, šablonovitostí a jalovou módní povrchností a maličerností přítomné knížky p. Kaminského.

Konvenční manželství, vnější povrchový život, obchodní katastrofy a rodinné historie přímo kurýrovského střihu . . . to je celá knížka p. Kaminského. A všecko jen docela povrchem siluetou chyceno; básník bojí se zrovna, aby nemusil říci nic hlubšího, a tak stříhá samou prázdnotu podobiznu za podobiznou týmiž nůžkami stejně bystře a stejně prázdně klapajícími. Nakonec trochu docela všední a přímo banální často melancholie a sentimentality v nejošumější lyrické formě . . . a kniha jest u konce. Aby se nezdálo, že autora odbývám příliš sumárně, cituji jednu píseň z jeho *Smutné lásky* . . . docela namátkou. Nevybíral jsem horší a ujišťuji čtenáře, že všechny stojí na stejné umělecké úrovni. Tedy třeba číslo VI.:

Má duše tvé je stejně blízká,
byť v dálce byl
jsi na sta mil,
však přeče se mně, hochu, stýská,
ach, stýská se mi po tobě!

A ptáčkem letěla bych k tobě,
tě vidět zas,
tvůj slyšet hlas,
a zlíbatí tvé oči obě,
jak stýská se mi po tobě.

Ó vrať se, ty můj hochu mladý
byť v dálce byl
jsi na sta mil,
mně bez tebe je smutno tady,
ach, stýská se mi po tobě!

Myslím, že takové verše svede dnes každý slušnější gymnasista a že, netisknou-li se ještě na bonbonové papíry, nebude dlouho trvat, kdy je tam naleznem.

Literát, který aspiruje jako p. Kaminský docela vážně na titul básníka a snad ještě předního básníka českého, a od něhož nečeká p. Vrchlický nic méně než českého *Eugena Oněgina*, neměl by se činit takovými plody, jako právě uvedený, směšným.

Josef Holý: Padavky

Pan Holý je v jádře lyrický, živelný talent. Má nadání nejryzeji a nejuže, myslím, lyrické, tekuté, zpěvné, plynulé, hudební. Odtud jeho sklon k lidové písni, k její spontánní, v sobě utonulé, ze sebe tryskající, stříbrné notě. Ve verších jeho zapláče to sem tam ryzím stříbrem a mezi jeho bizarními, nečlenitými, barokními balvany crká a zvoní pramének čisté lesní vody. Tato pravá lyrická nota je dnes nejčastěji ztracena neb alespoň zasypána u mladých básníků našich a nahrazována často abstraktisujícími schematem a jinými poloumělymi surogáty. Tím větší povinnost má k sobě pan Holý, aby přirozený a daný talent svůj, materiál jeho, vypracoval v úměrný umělecký ekvivalent. Nic nepomůže říkat, že ryzí lyrika je spontánní a nesnese umělecké práce. Snese, ano *žádá* jí přímo, jenže je tu dvojnásob nesnadná a křehká. Musí se jen dobře lišit mezi *umělostí* a *uměním*, mezi násilnou machou a manýrou a ryzí, úměrnou, daný přírodní základ vyzdvihující a očišťující prací uměleckou.

Posud je ve verších p. Holého mnoho barokních titěrností, nehorázných a nejasných, chaotických strusek, slovem mnoho špatné umělosti, která dělá dojem hledaného násilí a nepodařeně vynalézavosti. Těchto žvlů, jež kazí velice ilusi spontánnosti a lyrické, elementární ryzosti, musí se p. Holý nejdříve zbavit, a pak vynikne snad i slyšitelněji a celeji ten zpívající jeho pramen.

Vlasta Pittnerová: Obrázky ze žďárských hor

Tři polokresby polopovídky čerpané z kraje spisovatele dobře známého. Pí Pittnerová zná dobře lidi i předměty, o nichž píše, umí dobře odpozorovat jejich vlastnosti; ale schází jí vlastní umělecká potence, aby z nich dovedla vytvořit básnický obraz hlubší perspektivy. Proto práce její jsou zajímavější s hlediska folkloru a zvyklostí než literárního.

Fr. Ruth: Písmákova dcera

Příšerný, násilně a hrubě slátaný, surově efektní melodram p. Ruthův, jež svého času příkře odsoudila všechna slušnější kritika česká (i p. Kuffnerova, nemýlím-li se), vychází tu ve „vybraných hrách“ p. Vilímkových. Proč ne? P. Vilímek vydává mnohé smetl ve svých „moderních“ knihách, proč by je nemohl „vybírat“ mezi hry českých divadel?